

ІНСТИТУТ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИINSTITUTE
OF THE UKRAINIAN LANGUAGE01001, м. Київ, вул. Михайла Грушевського, 4,
тел.: (+38044) 279-1885
e-mail: ukrmov@gmail.com4, Mykhaila Hrushevskoho Str., Kyiv, 01001, Ukraine,
tel.: (+38044) 279-1885
e-mail: ukrmov@gmail.com

№ 307/134

«4» квітня 2024 р.

Олександрові МЕЛЬНИКУ

Шановний Олександрє Валерійовичу!

На Ваш запит від 14 березня 2024 року (вх. № 81) щодо етимології слова **цивільний** відповідаємо.

Слово **цивільний** витлумачено в «Етимологічному словнику української мови» так: **цивільний** «невійськовий, громадянський»; – р. (заст.) *цивільный*, бр. *цывільны*, п. *суwільny*, ч. *civilní*, слц. *civil*, *civilný*, вл. *ciwільny*, болг. *цивїлен*, м. *цивилен*, схв. *цївїлнї*, слн. *civilen*; – запозичення з латинської мови; лат. *civilis* «громадянський; державний; чемний» походить від *civis* «громадянин; підданиць», що зводиться до іє. **kei-* «лежати», з яким пов'язані також гр. *κειμαι* «лежу», *κοίτη* «ложе, постіль; гніздо», *κώμη* «село, селище», гот. *haims* «село», дангл. *hām* «будиноць, житло», лит. *šeimà*, лтс. *saime*, прус. *seimīns* «тс.», стел. **сѣмига** «родина; челядь», укр. *сім'я*. – СІС² 918; Акуленко 136; Kopaliński 192; Holub – Lyer 114; РЧДБЕ 828; Walde – Hofm. I 224–225; Klein 293–294; Walde – Pok. I 358–359 (*Етимологічний словник української мови* в 7 т., т. 6: У–Я, 2012 р. вид., С. 244).

Окремо наводимо повністю ремарки, назви мов, бібліографічних джерел, скорочених у словниковій статті, відповідно до списків скорочень у 1, 3 томах *Етимологічного словника української мови* в 7 т. (1982, 1989):

заст. – застаріле

р. – російська

бр. – білоруська

п. – польська

ч. – чеська

слц. – словацька

вл. – верхньолужицька

болг. – болгарська
м. – македонська
схв. – сербохорватська
слн. – словенська
лат. – латинська
іє. – індоєвропейська
гр. – грецька
гот. – готська
дангл. – давньоанглійська (англосаксонська)
лит. – литовська
лтс. – латиська
прус. – пруська
стсл. – старослов'янська

СІС² – Словник іншомовних слів. За ред. О. С. Мельничука. Вид. 2. К., 1985.

Акуленко – Акуленко В. В. Головні історичні джерела лексичних інтернаціоналізмів в українській мові. – У кн.: О. О. Потебня і деякі питання сучасної славістики. Харків, 1962.

Kopaliński – Kopaliński W. Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych. Wyd. 9-te. Warszawa, 1975.

Holub – Lyer – Holub J., Lyer S. Stručný etymologický slovník jazyka českého. Praha, 1967.

РЧДБЕ – Милев А., Братков Й., Наколов Б. Речник на чуждите думи в българския език. 3-то изд. София, 1970.

Walde – Hofm. – Walde A. Lateinisches etymologisches Wörterbuch. 3. neubearb. Aufl. von J. B. Hofmann. B. 1–2. Heidelberg, 1938–1954.

Klein – Klein E. A comprehensive etymological dictionary of the english language. V. 1–2. Amsterdam – London – New York, 1966–1967.

Walde – Pok. – Walde A. Vergleichendes Wörterbuch der indogermanischen Sprachen. Herausgeb. und bearb. von J. Pokorny. B. 1–2. Berlin – Leipzig, 1927–1930.

Відповідь підготувала кандидат філологічних наук І. А. Самойлова.

З повагою –
директор Інституту
доктор філологічних наук, професор

Павло ГРИЦЕНКО